

kočár tažený koňmi. Tyto tzv. dálkové chodby existovaly podle některých badatelů ve směru obchodních stezek a cest a bývaly na povrchu značeny drobnými církevními stavbičkami, kapličkami, božími muky, sochami svatých, kříži a někde jen osamělými památnými stromy.

U některých z těchto orientačních bodů, o nichž vědělo jen málo zasvěcených, se kdy si údajně nacházely větrací šachty, a dokonce i tajné vstupy. Podle tvaru těchto staveb, jejich natočení a dalších znaků bylo možné určit, zda chodba pod zemí pokračuje rovně, zda se lomí a jak, nebo kde se křížuje s další chodbou.

Odvážné hypotézy

Domněnka, že církevní stavby nejsou jen ozdobou krajiny, nahrává kromě jejich občasných propadů také někdejší právo církve vydávat souhlas k přemístění takového bodu na jiné místo, pokud to z vážných důvodů bylo nutné, které platilo až do 50. let 20. století. Církevní odborník potom určil náhradní místo, na které boží muka, kříž či sochu svatého přemístil a jak je na novém místě postavil.

Drobné církevní stavby tak dodnes v krajině vytvářejí linie, které sice často nejsou vzhledem k terénním nerovnostem a vegetaci vidět na první pohled, ale na mapě se jasně objeví. Jedna taková linie, byť místy narušená, vede například z Třeboradic na severovýchodním okraji Prahy do Brandýsa nad Labem a Staré Boleslavi. Vypráví se o ní, že jednou jí tímto směrem projel ve svém kočáře sám Napoleon a že vede i na druhou stranu. Tak lze prý pod zemí dojít až na Pražský hrad. A nejen tam.

Protože je odhadované stáří dálkových podzemních staveb i několik set let, nepodařilo se hypotézu o podzemních cestách bezpečně potvrdit hmatatelnými důkazy. Řada takto starých podzemních prostor jednoduše během času zanikla, ať už kvůli zanedbané údržbě, závalům nebo zatopením. Lze také předpokládat, že přinejmenším některé chodby byly drženy v takové tajnosti, až se časem zapomnělo, že vůbec existují.

Jakkoliv jsou takové spekulace vzrušující, neznamená to, že pod každým kostelem, kapličkou, sochou či křížem, kterých je v naší zemi nespočet, se opravdu skrývá nějaká podzemní chodba. V určitých lokalitách to však může skutečně platit. V takovém případě je dobré si všimnout, komu patřily jednotlivé objekty na předpokládaných trasách. Často vyjde najevo, že mívaly aspoň po část své historie shodného majitele, například některý církevní řád. Stejně lze ovšem vyhledávat souvislosti i mezi světskými stavbami.

Města pod zemí

Vedle církevních staveb tvoří skupinu tzv. historického podzemí také světské podzemní prostory, a to buď pro civilní, nebo vojen-

ské účely. Nacházely se pod už zmíněnými hrady a tvrzemi, dále pod středověkými městy a někdy dokonce i pod vesnickými sídlišti. I pro ně platí, že mohly být a také bývaly navzájem propojeny.

Nejlépe se dochovaly podzemní prostory pod historickými jádry některých našich měst. Pokud to terén dovozoval, vznikaly jako sklepení pod jednotlivými, především kupeckými domy. V takových případech zůstala zachována až tři patra sklepů, často navzájem spojených a průchozích. Postupem času tak vznikly komplikované a nyní turisticky atraktivní podzemní komplexy. Pod rozsáhlejší zástavbou mohlo takové podzemí návštěvníka zavést do kostelních krypt a na další zajímavá místa, třeba do tajné modlitebny nebo zlodějské skrýše. Mohly z nich vést také únikové a zásobovací chodby za hradby města užitečné v případě obležení anebo tajné chodby do některých významných objektů ve městě (kostel, klášter, hrad, radnice).

Někdy místo rozšíření podzemního systému došlo k oddělení některé části podzemí od ostatního, zejména z bezpečnostních důvodů – aby nikdo nepronikl do domu sklepení nebo proto, že hrozilo zřícení chodby. I dnes je tedy v podzemí co objevovat. Těžko se dá ovšem bádát v podzemních prostorech, které byly definitivně zabezpečeny, lépe řečeno zlikvidovány zalitím betonem.

Skrýš pro lidi i pro víno

Sklepy dříve vznikaly různým způsobem. Ne vždy bylo nutné se sklepem počítat při zakládání stavby nebo jej pod domem později vyhloubit. Některé současné sklepy, typicky na pražském Starém Městě, vznikly tak, že původní, nepodsklepený románský dům dostal gotickou nástavbu a někdejší přízemí se jednoduše zasypalo. Celá úroveň terénu se tak o jedno patro zvedla, což bylo výhodné zejména vzhledem k hrozcím povodním.

Obyvatelům některých vesnic, například na Chodsku, zase sloužily k ochraně podzemní úkryty s vyústěním na některém vzdálenějším místě. Říkalo se jim lochy a logicky nebyly ani zdaleka tak rozsáhlé jako podzemí pod městy. Také ony postupem času zanikaly a jejich konkrétní poloha zůstává zajímavým námětem pro různé spekulace.

Sklepy určenými ke zrání a skladování vína se mohou pochlubit jihomoravské vesnice a města. Poměrně měkké podloží umožňovalo vykopat rozsáhlé chodby a sály, o nichž se vyprávějí doslova legendy – například že vedou pod státní hranicí do Rakouska a snad až do Vídně nebo že se za některými kdysi dávno zadržovali a dovedně zamaskovanými vchody nacházejí vinné zásoby pohádkových objemů.

Následující procházka historickými podzemními chodbami několika měst dokáže, jak je území České republiky pod povrchem bohaté.

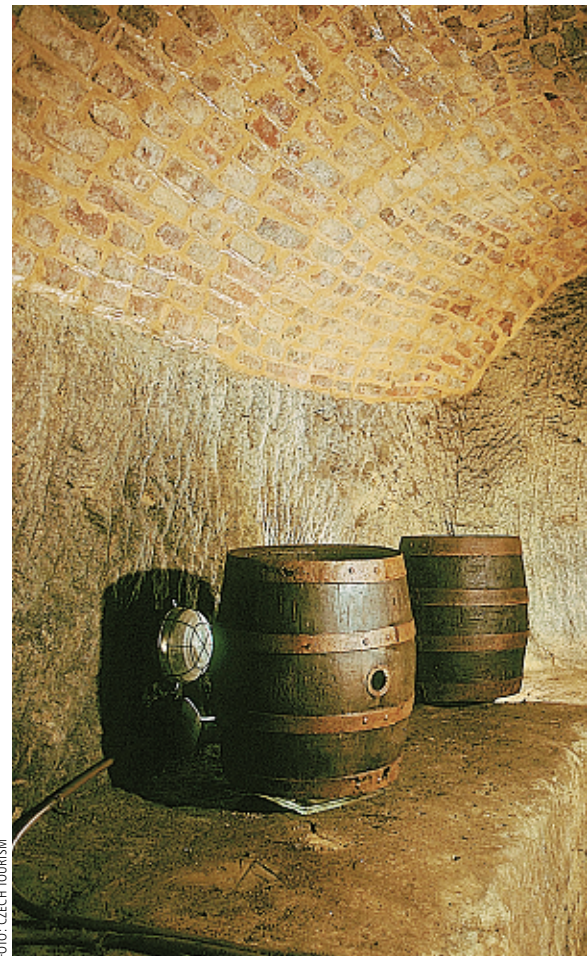

FOTO: CZECH TOURISM

Plzeň znovunalezené podzemí

Novou Plzeň založil na soutoku řek Mže a Radbuzy král Václav II. roku 1295, když původní stará Plzeň, dnešní Starý Plzenec, nevyhovovala na tehdejší dobu moderním potřebám. Plzeň se tak už od začátku 14. století stávala strategickým městem, v němž velkou úlohu hrála římskokatolická církev. Vedle opevnění začaly tehdy také vznikat větší podzemní prostory a chodby. Většina z nich časem zanikla nebo upadla v zapomnění, dodnes se dochovaly především ty pod historickým jádrem města, zvláště pod náměstím Republiky.

Historie plzeňského podzemí začíná ve 13. století v podobě víceúčelových sklepů pod jednotlivými domy, jež sloužily k uchování potravin a skladování různého materiálu. Chodby byly postupně rozšiřovány a propojovány až do 19. století. V dobách nebezpečí sloužily jako zásobárny a úkryty, naposledy ještě za 2. světové války jako protiletectvé kryty.

Proto je poměrně překvapující, že až do 60. let 20. století se o plzeňské podzemí a jeho výzkum vlastně nikdo příliš nezajímal.